

بررسی وضعیت تحصیلی دانشجویان پزشکی از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی تبریز

غلامعلی دهقانی^۱، دکتر موسی پیری^۲

Ali_1018@yahoo.com

نویسنده مسوول: تبریز، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، معاونت دانشجویی و فرهنگی

دریافت: ۹۲/۵/۲۸ پذیرش: ۹۲/۹/۲۴

چکیده

زمینه و هدف: با توجه به نقش دانشگاه ها در تربیت نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز جامعه، بررسی وضعیت نظام آموزشی و آگاهی از نقاط قوت، ضعف و کاستی ها در فرآیند تحصیل دانشجویان و طراحی و اجرای برنامه های مناسب یک امر ضروری است. مطالعه‌ی حاضر با هدف مقایسه‌ی وضعیت تحصیلی دانشجویان پزشکی فعلی تبریز با دانشجویان سال های گذشته از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز انجام شد.

روش بررسی: این مطالعه توصیفی - مقطعی در سال ۱۳۹۲ انجام گرفت. اطلاعات به وسیله پرسشنامه‌ی دارای روایی و پایایی جمع آوری شد. تعداد ۱۴۰ نفر از اعضای هیات علمی شاغل در دانشکده‌ی پزشکی واجد شرایط ورود به مطالعه بوده، پرسشنامه را تکمیل کردند. داده ها با استفاده از آمار توصیفی و آزمون های تحلیل واریانس یک طرفه ، t برای گروه های مستقل و ضریب همبستگی اسپیرمن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. **یافته ها:** حدود ۵۰ درصد از اعضای هیات علمی بیان کردند که میزان علاقه برای حضور در کلاس دروس نظری، مسوولیت پذیری دانشجویان، میزان مهارت های بالینی و رعایت اخلاق حرفه ای و شئونات دانشجویی در دانشجویان فعلی نسبت به سابق بدتر تا بسیار بدتر شده است، اما تمایل دانشجویان به شرکت در آزمون تخصصی و انجام فعالیت های پژوهشی، خوب تر تا بسیار خوب تر شده است. نظر اغلب شرکت کنندگان در مورد سایر متغیرها بر این بود که بین دانشجویان فعلی و دانش آموزان پزشکی تفاوتی وجود نداشت. اساتید معتقد بودند که حدود ۴۲ درصد از دانش آموزان پزشکی مهارت بالینی کافی برای طبابت مستقل را دارند. ضریب همبستگی اسپیرمن بین سابقه‌ی تدریس اعضای هیات علمی و نظر ایشان در مورد مهارت بالینی دانش آموزان پزشکی برای انجام طبابت مستقل، ارتباط معناداری را نشان داد ($r=0/529$ و $P<0/000$).

نتیجه گیری: اگرچه اشتیاق به شرکت در آزمون تخصصی و انجام فعالیت های پژوهشی در دانشجویان فعلی بیشتر شده است، ولی در مجموع وضعیت تحصیلی دانشجویان پزشکی از نظر استادان آنان در طی سال های گذشته تغییری نکرده است. هم چنین از دیدگاه اعضای هیات علمی مهارت بالینی دانش آموزان پزشکی برای انجام طبابت مستقل چندان مطلوب نبود.

واژگان کلیدی: هیات علمی، دانشجویان پزشکی، دیدگاه، اخلاق حرفه ای، مهارت

مقدمه

رسالت اصلی دانشگاه تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه، ترویج و ارتقای دانش، گسترش تحقیق و فراهم نمودن زمینه‌ی مساعد برای توسعه کشور است. دانشگاه های علوم پزشکی جهت انجام این رسالت باید در فرآیند یاددهی

۱- دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز

۲- دکترای تخصصی برنامه ریزی درسی، استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

ارکان ضروری و اجتناب ناپذیر بهبود کیفیت نظام آموزشی دانشگاه ها، ارزشیابی مداوم وضعیت تحصیلی دانشجویان در دوره های مختلف است (۷). وضعیت تحصیلی دانشجویان، به پیشرفت یا افت تحصیلی وی گفته می شود که به منزله ی میزان موفقیت دانشجویان در کسب مهارت های علمی و تخصصی است (۸). از جمله مهم ترین نگرانی های استادان، مسوولان آموزش دانشگاه و خانواده های دانشجویان، پیشرفت تحصیلی و جلوگیری از افت تحصیلی دانشجویان است (۹). نقطه ی مقابل پیشرفت تحصیلی، افت تحصیلی است که بر اساس مطالعات متعدد، تاثیر به سزایی در سرنوشت فرد داشته و هم چنین هزینه ی گزافی به خانواده و جامعه تحمیل می کند (۱۰). از سوی دیگر دانش آموختگانی که با افت تحصیلی دانشگاه را به اتمام می رسانند توانمندی علمی مورد نیاز را به نحو مطلوب کسب نمی کنند (۱۱).

در دهه ی گذشته دانشکده های پزشکی، برگزارکنندگان برنامه های تحصیلات تکمیلی و نهادهای صادرکننده مجوز، تلاش های جدیدی برای طراحی و اجرای روش های ارزیابی صحیح و قابل اعتماد در زمینه ی توانمندی کارآموزان و پزشکان شاغل انجام داده اند. چنین ارزیابی هایی سه هدف اصلی دارند: ۱) به حداکثر رساندن قابلیت های فراگیرندگان و پزشکان از طریق پویا نمودن و جهت دهی برای یادگیری های آینده. ۲) حفاظت از جامعه از طریق شناسایی پزشکان ناتوان در حرفه ی طبابت. ۳) فراهم نمودن پایه ای مناسب برای انتخاب داوطلبان دوره های پیشرفته و تحصیلات تکمیلی (۱۲).

نتایج یک تحقیق در دانشگاه علوم پزشکی تهران (پردیس همت) حاکی از آن است که افزایش زیاد تعداد دانشجویان پزشکی و تحصیلات تکمیلی از دلایل عدم موفقیت این دانشجویان می باشد (۱۳). نتیجه ی تحقیق دانشگاه بابل نیز نشان داده است که دستیاران و کارورزان در ثبت پرونده های بیماران عملکرد ضعیفی داشته اند (۱۴). در بررسی کیفیت

مراقبت های اولیه، پیگیری خدمات درمانی، ارتباط متقابل بین پزشک و بیمار و آموزش مبتنی بر نیازهای جامعه، شناخت مشکلات، تدوین و اجرای برنامه ها و در نهایت اصلاح نقاط ضعف و مشکلات، تلاش و کوشش مستمر داشته باشند. در راستای دستیابی به رسالت علم پزشکی که مراقبت از افراد سالم، درمان و مراقبت از جامعه است، وجود یک سیستم پایش در نظام آموزشی دانشگاه به منظور تعیین نقاط ضعف و قوت آموزش، ارتقای کیفیت آموزش و تربیت نیروی انسانی پاسخ گو به نیازهای جامعه غیرقابل انکار است (۱). دانشگاه ها همه ساله دانشجویان جدیدالورود را پذیرش و دانشجویانی را نیز فارغ التحصیل می نمایند که در این چرخه مستمر، توجه به کیفیت آموزشی از جایگاه ویژه ای برخوردار است (۲).

توجه به وضعیت تحصیلی دانشجویان گامی به سوی توسعه پایدار است که در سال های اخیر در کشورهای مختلف مورد توجه قرار گرفته است (۳). نگاهی به روند تحولات جاری نظام آموزش عالی، حاکی از آن است که آموزش عالی باید ضمن توجه به بحران افزایش کمی و تنگناهای مالی، به حفظ و بهبود ارتقای کیفیت نیز بپردازد. شواهد گوناگون نیز حاکی از آن است که این نظام در صورتی از عهده ی وظایف و اهداف خود بر می آید که از نظر کیفیت آموزشی در وضعیت مطلوبی باشد (۴). مهم ترین شاخص عملکرد دانشگاه، یادگیری دانشجویان است. برای سنجش یادگیری دانشجویان می توان از وضعیت تحصیلی آن ها استفاده کرد. تبیین عملکرد تحصیلی برای برنامه ریزان دانشگاه این امکان را فراهم می کند تا بتوانند برای بهبود کارکرد دانشگاه راهبردهایی را پیش بینی کنند (۵). طی دو دهه ی گذشته، تعداد دانشگاه های علوم پزشکی و دانشجویان رشته های علوم پزشکی به دلیل نیاز شدید جامعه به سرعت رشد کرده اند. اگرچه گسترش بیش از پیش دانشگاه ها و افزایش پذیرش دانشجو مشکل کمبود نیروی انسانی را در برهه ای از زمان برطرف ساخت؛ ولی احتمالاً کیفیت آموزش سیر نزولی پیدا کرده است (۶). یکی از

عملکرد دانشجویان پزشکی و دستياری در اخذ شرح حال و معاینات فیزیکی بیماران دانشگاه علوم پزشکی سمنان، دانشجویان از عملکرد ضعیف و متوسطی برخوردار بودند (۱۵). تحقیقات نشان می دهد حدود ۱۲ درصد از دانشجویان دانشگاه های علوم پزشکی در طی تحصیل خود حداقل یک ترم تحصیلی مشروط می شوند که این مشروطی ممکن است دانشجویان را از نظر روحی دچار مشکل نماید (۲).

مطالعات مطلب نژاد و همکاران نشان داد که رضایت دانش آموختگان دانشکده دندانپزشکی بابل از توانمندی های حرفه ای خود چندان مطلوب نبود و این امر می تواند مانعی برای ارایه خدمات درمانی مناسب به بیماران باشد (۱۶). مطالعه صادقی و باقریان با هدف مقایسه وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی فعلی از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشکده های دندانپزشکی دانشگاه های علوم پزشکی کشور با دانشجویان سال های گذشته نشان داد که اگرچه اشتیاق به شرکت در آزمون تخصصی و انجام فعالیت های پژوهشی در دانشجویان فعلی بیشتر شده است، ولی در مجموع وضعیت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی ایران از نظر استادان آنان در طی سال های گذشته تغییری نکرده است. هم چنین از دیدگاه استادان مهارت بالینی دانش آموختگان دندانپزشکی برای انجام طبابت مستقل چندان مطلوب نبود (۸).

مطالعه ای در آمریکا نشان داد که ۱۲/۶ درصد دانشجویان پزشکی یک دانشگاه دچار افت تحصیلی بوده اند که اغلب به دلیل نارسایی علمی آن ها بوده است (۱۱). همچنین افت تحصیلی در دانشگاه های اسکاتلند به میزان معنی داری بیش تر از سایر دانشگاه های انگلستان بوده است (۱۷). نتایج تحقیقی در انگلیس، بیانگر افت تحصیلی رو به رشد دانشجویان دندانپزشکی در این کشور بود که نتیجه ی آن باعث افت کیفیت دندانپزشکی در سال های آینده خواهد شد (۱۸).

شناسایی عوامل موثر بر پیشرفت و موفقیت تحصیلی دانشجویان گامی مهم در جهت رشد و توسعه ی پایدار هر جامعه است و ارزیابی یا ارزشیابی مداوم و نظام مند وضعیت تحصیلی دانشجویان، می تواند میزان موفقیت و عدم موفقیت دانشجویان را در تحقق اهداف معین تعیین نماید. برای سنجش وضعیت تحصیلی دانشجویان، از ابزارهای مختلفی مانند معدل کل، ترم های مشروطی، تعداد واحدهای مردودی یا قبولی و نظرات استادان استفاده می شود. در این راستا ارزیابی نظرات استادان، که از ارکان اصلی و موثر در آموزش پزشکی هستند، حایز اهمیت فراوان است. مطالعات متعدد نشان داده اند که عوامل زیادی از جمله انگیزه ی استادان و دانشجویان، جذابیت، امکانات فیزیکی و آموزشی دانشگاه، سطح علمی و روش تدریس استادان در پیشرفت تحصیلی دانشجویان نقش موثری دارند (۸). در سال های اخیر برخی از اعضای هیات علمی از کاهش اشتیاق، علاقه و پشتکار دانشجویان در یادگیری مطالب دروس نظری و عملی رشته ی پزشکی گلایه داشتند، ولی هیچ مطالعه ای در مورد وضعیت تحصیلی دانشجویان پزشکی فعلی نسبت به دانش آموختگان سنوات گذشته دانشگاه علوم پزشکی تبریز انجام نپذیرفته است. بنابراین با توجه به اهمیت بررسی مداوم وضعیت تحصیلی دانشجویان پزشکی، مطالعه ی حاضر با هدف بررسی وضعیت تحصیلی دانشجویان پزشکی از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشکده ی پزشکی، در مقایسه با دانشجویان سال های گذشته، طراحی شد. نتایج این تحقیق می تواند در طراحی و بهبود برنامه های آموزشی دانشکده ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز مورد استفاده قرار بگیرد.

روش بررسی

این پژوهش از نوع مطالعه ی توصیفی - مقطعی است که در تابستان سال ۱۳۹۲ انجام پذیرفت. جامعه ی پژوهش شامل کلیه ی اعضای هیات علمی دانشکده ی پزشکی دانشگاه علوم

پزشکی تبریز بودند که حداقل ۵ سال سابقه‌ی تدریس و عضویت هیات علمی گروه‌های تخصصی دانشکده را داشتند. با توجه جامع‌ی مورد نظر و شرایط ورود به مطالعه، تعداد ۱۴۰ نفر عضو هیات علمی از گروه‌های مختلف دانشکده‌ی پزشکی براساس فرمول کوکران به عنوان نمونه انتخاب شدند که با احتساب امکان ریزش، ۱۷۵ نفر به روش تصادفی طبقه‌ای وارد مطالعه شدند. پس از ارسال پرسشنامه به افراد مورد نظر و بعد از یک هفته نسبت به جمع‌آوری پرسشنامه‌ها اقدام شد که با توجه به پرسشنامه‌های تکمیلی عودت داده شده و حذف موارد ناقص، در نهایت اطلاعات ۱۳۴ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ابزار پژوهش، پرسشنامه‌ای بود که در مطالعه‌ی صادقی و باقریان (۸) مورد استفاده قرار گرفته بود. علی‌رغم اینکه روایی و پایایی پرسشنامه در مطالعه‌ی مذکور مورد تایید قرار گرفته بود ($r=0/71$) ولی جهت اطمینان بیشتر، روایی پرسشنامه توسط ۱۰ نفر از اساتید و پزشکان متخصص دانشگاه تایید گردید و پایایی آن نیز قبل از گردآوری داده‌ها و در یک مطالعه‌ی اولیه از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید ($r=0/88$). پرسشنامه متشکل از سه قسمت بود. قسمت اول شامل مشخصات دموگرافیک (جنسیت، سابقه‌ی تدریس، مدرک تحصیلی و مرتبه‌ی علمی) شرکت کننده بود. قسمت دوم شامل ۱۹ سوال با مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (بسیار خوب تر، خوب تر، فرقی ندارند، بدتر و بسیار بدتر) بود، هر گزینه نمره‌ای از ۱ تا ۵ کسب می‌کرد و برای گزینه‌های بدون پاسخ نیز عدد صفر در نظر گرفته شد؛ سوالات این قسمت، دیدگاه اساتید در مورد عملکرد تحصیلی دانشجویان مشغول به تحصیل، در مقایسه با دانش‌آموختگان سال‌های گذشته را مورد بررسی قرار می‌داد و درخصوص میزان علاقه‌ی دانشجویان به حضور در کلاس دروس نظری و انجام تکالیف آموزشی، نتایج امتحانات بین‌نیمسال و پایان‌نیمسال، میزان اشتیاق به شرکت در آزمون

تخصصی، آزمون‌های جامع و انجام فعالیت‌های پژوهشی، حس رقابت جویی در کسب نمره‌های بالاتر، میزان حضور مرتب و طبق برنامه در بخش، دقت و احساس مسئولیت در انجام امور محوله، میزان مهارت در انجام کارهای بالینی، وضعیت نمره‌های دروس نظری و عملی، میزان پشتکار در یادگیری دروس نظری و عملی، میزان ماندگاری مطالب نظری دروس تخصصی پزشکی، میزان همکاری با اساتید در انجام امور آموزشی، توانایی تصمیم‌گیری مستقل در تشخیص و طرح درمان، رعایت اخلاق اسلامی و حرفه‌ای و حفظ شأن دانشجویی و حسن رابطه با بیماران بود. در قسمت سوم پرسشنامه با استفاده از یک سوال باز، نظر شرکت‌کنندگان در مورد این که «در حال حاضر چند درصد از دانش‌آموختگان رشته‌ی پزشکی مهارت بالینی کافی برای طبابت مستقل را دارند» بررسی می‌شد. پاسخ این سوال به صورت یک عدد بود که میانگین و انحراف معیار این عدد محاسبه شده و در نهایت به عنوان دیدگاه شرکت‌کنندگان نسبت به این سوال در نظر گرفته شد. پرسشنامه‌ها بدون نام بودند، هدف از مطالعه در ابتدای پرسشنامه توضیح داده شده بود و اطلاعات شخصی افراد شرکت‌کننده در این مطالعه به‌صورت محرمانه در نظر گرفته شد.

داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS-18 و روش‌های آمار توصیفی (فراوانی مطلق و نسبی، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی مانند آزمون تحلیل واریانس یک طرفه، آزمون t برای گروه‌های مستقل و ضریب همبستگی اسپیرمن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این مطالعه سابقه‌ی تدریس اعضای هیات علمی به صورت رتبه‌ای طبقه‌بندی گردید و هم چنین $\alpha < 0/05$ به عنوان سطح معناداری تلقی گردید.

یافته‌ها

در این مطالعه، اطلاعات ۱۳۴ نفر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های تحقیق حاکی از آن بود

که ۹۶ نفر (۷۱/۶ درصد) از شرکت کنندگان مرد و ۳۸ نفر (۲۸/۴ درصد) آن‌ها زن بودند. میانگین (\pm انحراف معیار) سابقه‌ی تدریس آنان ($7/22 \pm 13/16$) بود. اطلاعات کامل مشخصات دموگرافیک در جدول ۱ ارایه گردیده است.

جدول ۱: توزیع فراوانی (درصد) مشخصات دموگرافیک اعضای هیات علمی دانشکده‌ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز

مشخصات دموگرافیک		فراوانی (درصد)
جنس	مرد	۹۶ (۷۱/۶)
	زن	۳۸ (۲۸/۴)
سابقه‌ی تدریس	۵-۹ سال	۴۸ (۳۵/۸)
	۱۰-۱۵ سال	۴۴ (۳۲/۸)
	۱۶-۳۰ سال	۴۲ (۳۱/۳)
مدرک تحصیلی	کارشناسی ارشد	۴ (۳)
	PhD	۴۸ (۳۵/۸)
	دانشنامه تخصصی	۷۲ (۵۳/۷)
	دانشنامه فوق تخصصی	۱۰ (۷/۵)
مرتبه‌ی علمی	مربی	۶ (۴/۵)
	استادیار	۷۰ (۵۲/۲)
	دانشیار	۴۸ (۳۵/۸)
	استاد	۱۰ (۷/۵)

کلی ۴۹/۲ درصد از شرکت کنندگان این مطالعه اظهار کردند که وضعیت تحصیلی دانشجویان از گذشته تا حال تفاوتی نکرده است، ۳۷/۵ درصد برای وضعیت بدتر تا بسیار بدتر و ۱۳/۴ درصد برای وضعیت خوب تر تا بسیار خوب تر نظر دادند.

نتیجه‌ی آزمون آماری t گروه‌های مستقل، بین میانگین نمره‌ی دیدگاه اساتید مرد ($2/75 \pm 0/43$) و زن ($2/61 \pm 0/35$) تفاوت آماری معناداری را نشان نداد ($P=0/222$). در بررسی آزمون تحلیل واریانس یک طرفه بین میانگین دیدگاه اساتید بر حسب مدرک تحصیلی ($P=0/211$) و هم چنین مرتبه علمی ($P=0/179$) تفاوت معناداری مشاهده نگردید. ضریب همبستگی اسپیرمن برای بررسی رابطه‌ی بین سابقه‌ی تدریس اعضای هیات علمی با میانگین نمره‌ی وضعیت تحصیلی

میانگین (\pm انحراف معیار) نمره‌ی دیدگاه اعضای هیات علمی نسبت به وضعیت عملکرد تحصیلی دانشجویان در جدول ۲ نشان داده شده است. در مجموع میانگین (\pm انحراف معیار) نمره‌ی عملکرد تحصیلی دانشجویان ($2/71 \pm 0/41$) بود.

حدود ۴۱/۸ درصد از استادان به گزینه‌های میزان اشتیاق دانشجویان به شرکت در آزمون تخصصی و ۳۱/۴ درصد از آن‌ها، به انجام فعالیت‌های پژوهشی، پاسخ خوب تر تا بسیار خوب تر دادند. هم چنین بیش از ۵۰ درصد اعضای هیات علمی میزان علاقه برای حضور در کلاس دروس نظری، علاقه به انجام تکالیف آموزشی، احساس مسوولیت در انجام امور محوله، میزان مهارت در انجام فعالیت‌های کلینیکی و اخلاق اسلامی، دانشجویی و حرفه‌ای دانشجویان فعلی را بدتر و بسیار بدتر از دانشجویان سابق می‌دانستند. به‌طور

تحلیل واریانس یک طرفه بین میانگین دیدگاه اعضای هیات علمی درخصوص سوال پایانی (نسبت فارغ التحصیلان دارای مهارت طبابت مستقل) و مدرک تحصیلی ($P=0/753$) و هم چنین مرتبه علمی ($P=0/321$) تفاوت معناداری را نشان نداد، ولی ضریب همبستگی اسپیرمن بین سابقه‌ی تدریس اعضای هیات علمی و نظر آنان در مورد نسبت دانشجویان دارای مهارت برای طبابت مستقل، رابطه‌ی مثبت و نسبتاً قوی را نشان داد ($P<0/0001$ و $r=0/529$).

دانشجویان، رابطه‌ی مثبت و ضعیف را نشان داد ($P=0/041$ و $r=0/250$). در پاسخ به سوال پایانی پرسشنامه در مورد تخمین اساتید از نسبت (درصد) فارغ التحصیل هایی که مهارت بالینی کافی برای طبابت مستقل را دارند، میانگین عدد برآورد شده در کل $23/94 \pm 41/84$ درصد بود و آزمون آماری t بین میانگین عدد برآورد شده برای اساتید مرد ($25/36 \pm 44/5$ درصد) و زن ($19/43 \pm 35/47$ درصد) اختلاف آماری معناداری را نشان نداد ($P=0/223$). آزمون

جدول ۲: فراوانی (درصد)، میانگین (\pm انحراف معیار) دیدگاه اعضای هیات علمی در مورد عملکرد تحصیلی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز

گوینه	بسیار بدتر	بدتر	فرقی ندارد	خوب تر	بسیار خوب تر	میانگین و انحراف معیار
علاقه به حضور در کلاس های نظری	۱۲ (۹٪)	۵۶ (۴۱/۸٪)	۵۴ (۴۰/۳٪)	۱۰ (۷/۵٪)	۲ (۱/۵٪)	۲/۵۱ \pm ۰/۸۲
علاقه به انجام تکالیف آموزشی	۱۲ (۹٪)	۵۴ (۴۰/۳٪)	۵۴ (۴۰/۳٪)	۱۴ (۱۰/۴٪)	-	۲/۵۲ \pm ۰/۸۰
نتایج امتحانات میان ترم و پایان ترم	۲ (۱/۵٪)	۳۲ (۲۳/۹٪)	۸۲ (۶۱/۲٪)	۱۸ (۱۳/۴٪)	-	۲/۸۷ \pm ۰/۶۵
اشتیاق شرکت در آزمون تخصصی	-	۲۰ (۱۴/۹٪)	۵۸ (۴۳/۳٪)	۵۴ (۴۰/۳٪)	۲ (۱/۵٪)	۳/۲۸ \pm ۰/۷۳
اشتیاق به انجام فعالیت های پژوهشی	۶ (۴/۵٪)	۳۰ (۲۲/۴٪)	۵۶ (۴۱/۸٪)	۴۰ (۲۹/۹٪)	۲ (۱/۵٪)	۳/۰۱ \pm ۰/۸۸
حس رقابت جویی در کسب نمره بالاتر	۴ (۳٪)	۳۶ (۲۶/۹٪)	۶۴ (۴۷/۸٪)	۲۸ (۲۰/۹٪)	۲ (۱/۵٪)	۲/۹۱ \pm ۰/۸۱
حضور مرتب و طبق برنامه در بخش	۶ (۴/۵٪)	۴۶ (۳۴/۳٪)	۷۸ (۵۸/۲٪)	۴ (۳٪)	-	۲/۶۰ \pm ۰/۶۳
احساس مسؤولیت در انجام امور محوله	۱۰ (۷/۵٪)	۶۲ (۴۶/۳٪)	۵۲ (۳۸/۸٪)	۱۰ (۷/۵٪)	-	۲/۴۶ \pm ۰/۷۴
مهارت در انجام فعالیت های کلینیکی	۱۴ (۱۰/۴٪)	۶۰ (۴۴/۸٪)	۵۶ (۴۱/۸٪)	۴ (۳٪)	-	۲/۳۷ \pm ۰/۷۱
وضعیت نمره های دروس نظری	۴ (۳٪)	۳۲ (۲۳/۹٪)	۷۸ (۵۸/۲٪)	۲۰ (۱۴/۹٪)	-	۲/۸۵ \pm ۰/۷۰
وضعیت نمره های دروس عملی	۴ (۳٪)	۳۲ (۲۳/۹٪)	۸۴ (۶۲/۷٪)	۱۴ (۱۰/۴٪)	-	۲/۸۱ \pm ۰/۶۶
میزان پشتکار در یادگیری دروس عملی	۶ (۴/۵٪)	۵۲ (۳۸/۸٪)	۶۸ (۵۰/۷٪)	۸ (۶٪)	-	۲/۵۸ \pm ۰/۶۸
ماندگاری مطالب تئوری دروس تخصصی	۴ (۳٪)	۴۲ (۳۱/۳٪)	۷۴ (۵۵/۲٪)	۱۴ (۱۰/۴٪)	-	۲/۷۳ \pm ۰/۶۹
همکاری با اساتید در انجام امور آموزشی	۶ (۴/۵٪)	۵۰ (۳۷/۳٪)	۵۴ (۴۰/۳٪)	۲۴ (۱۷/۹٪)	-	۲/۷۲ \pm ۰/۸۱
تصمیم گیری مستقل تشخیصی و درمانی	۸ (۶٪)	۴۶ (۳۴/۳٪)	۷۴ (۵۵/۲٪)	۶ (۴/۵٪)	-	۲/۵۸ \pm ۰/۶۸
اخلاق اسلامی، حرفه ای و دانشجویی	۲۰ (۱۴/۹٪)	۵۰ (۳۷/۳٪)	۶۲ (۴۶/۳٪)	۲ (۱/۵٪)	-	۲/۳۴ \pm ۰/۷۵
حسن رابطه با بیماران	۸ (۶٪)	۴۴ (۳۲/۵٪)	۷۸ (۵۸/۲٪)	۴ (۳٪)	-	۲/۵۸ \pm ۰/۶۵
میزان پشتکار در یادگیری دروس نظری	۲ (۱/۵٪)	۶۰ (۴۴/۸٪)	۴۸ (۳۵/۸٪)	۲۴ (۱۷/۹٪)	-	۲/۷۰ \pm ۰/۷۸
تلاش برای موفقیت در آزمون های جامع	۲ (۱/۵٪)	۲۰ (۱۴/۹٪)	۷۸ (۵۸/۲٪)	۳۴ (۲۵/۴٪)	-	۳/۰۷ \pm ۰/۶۸
میانگین نمره ی وضعیت تحصیلی دانشجویان						۲/۷۱ \pm ۰/۴۱

بحث

این پژوهش با هدف بررسی دیدگاه اعضای هیات علمی دانشکده‌ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز از وضعیت تحصیلی دانشجویان پزشکی در مقایسه با دانشجویان سال‌های گذشته انجام گردید. نتایج این تحقیق حاکی از آن بود که بین میانگین دیدگاه اساتید بر حسب جنسیت، مدرک تحصیلی و هم چنین مرتبه علمی تفاوت معناداری وجود ندارد. عدم وجود تفاوت بین نظرهای اساتید بر حسب موارد مذکور حاکی از آن بود که وضعیت تحصیلی دانشجویان پزشکی از دیدگاه اساتید مختلف دارای رتبه‌ی علمی پایین یا بالا، دارای سابقه‌ی زیاد یا کم، و حتی اساتید زن یا مرد، تقریباً از وضعیت یکسانی برخوردار بوده است.

با توجه به نتایج به دست آمده، میزان علاقه دانشجویان برای حضور در کلاس‌های نظری، دقت و احساس مسئولیت آن‌ها در قبال امور محوله، میزان مهارت در انجام فعالیت‌های کلینیکی و رعایت اخلاق اسلامی و حرفه‌ای و حفظ شئون دانشجویی چندان مطلوب نبوده و نسبت به دانش‌آموختگان سال‌های قبل از وضعیت بد و بدتری برخوردار می‌باشد که این وضعیت توانایی تصمیم‌گیری مستقل درخصوص تشخیص بیماری‌ها و درمان بیماران توسط دانشجویان را تحت تأثیر قرار خواهد داد.

یافته‌های مطالعه صادقی و باقریان نیز بیانگر آن بود که از نظر حدود ۵۰ درصد از استادان دانشکده‌های دندانپزشکی کشور، وضعیت آموزشی دانشجویان تفاوتی نکرده است و یا حتی بد و بدتر شده است. به‌طوری‌که اشتیاق، علاقه و پشتکار دانشجویان در یادگیری و به‌خاطر سپاری مطالب دروس و انجام تکالیف آموزشی از دیدگاه استادان، چندان مطلوب نبوده است (۸). نتایج مطالعه کاهوئی نیز نشان داده است که اکثر نمونه‌های آماری در برخورد با بیماران و معاینات فیزیکی ایشان، از عملکرد ضعیف و متوسط برخوردار بوده‌اند (۱۵). با توجه به عملکرد ضعیف دانشجویان در مورد مهارت

های بالینی، بایستی فرآیند آموزش بالینی دانشجویان در بخش‌های سرپایی و بستری در سطح بیمارستان‌ها و مراکز آموزشی و درمانی مورد بررسی و ارزیابی کامل قرار گیرد. از جمله مواردی که در ارزیابی باید مدنظر قرار گیرند عبارتند از: هماهنگی بین دروس تئوری و عملی، زمان آموزش بالینی، آموزش مهارت‌های عملی، بررسی کمی و کیفی آموزش گزارش صبحگاهی، جلوگیری از اتلاف وقت دانشجویان در بخش‌ها، بررسی شیوه‌های آموزش، نظارت دقیق اساتید و پزشکان معالج بر فرآیند شرح حال‌گیری و معاینات فیزیکی بیماران توسط دانشجویان (۱۵). بنابراین لازم است عوامل موثر بر بی‌علاقگی و بی‌اشتیاقی دانشجویان شناسایی و در جهت رفع آن‌ها به‌طور مناسب اقدام گردد. هم چنین در دوره‌ی دانشجویی علاوه بر کسب مهارت بالینی، لزوم آموزش اصول و شیوه‌های اخلاق اسلامی و حرفه‌ای و حفظ شئون دانشجویی، مسئولیت‌پذیری و چگونگی برقراری ارتباط مناسب با بیماران ضروری به نظر می‌رسد.

طبق نظر شرکت‌کنندگان مطالعه‌ی حاضر، میزان علاقه و اشتیاق دانشجویان برای شرکت در آزمون‌های تخصصی (با ۴۱/۸ درصد) و علاقه‌مندی به انجام فعالیت‌های پژوهشی (با ۳۱/۳ درصد) در دانشجویان فعلی خوب تر تا بسیار خوب تر شده است که این موارد بیشترین میزان نظر اساتید در مورد عملکرد تحصیلی دانشجویان (در حیطه‌ی خوب تر تا بسیار خوب تر) را به خود اختصاص دادند و با نتایج مطالعه صادقی و باقریان (۸) نیز هم‌خوانی دارند. ازدیاد تقاضا برای دریافت خدمات تخصصی پزشکی و رشد جمعیت کشور موجب شده است که نیاز به متخصصان پزشکی برای ارائه‌ی خدمات با کیفیت بالاتر به مردم، افزایش یابد. این عوامل در سال‌های اخیر سبب گسترش رشته‌های تخصصی و افزایش انگیزه و علاقه دانشجویان پزشکی به ادامه تحصیل شده است (۱۹). آموزشی که تنها بر پایه‌ی حفظ کردن مطالب مندرج در کتب و مجلات کشورهای پیشرفته باشد، بدون شک نمی‌تواند در

و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی تهران نشان داد که حضور در کلاس درس با موفقیت تحصیلی ارتباط معناداری دارد و دانشجویانی که در کلاس درس غیبت نداشتند، دارای میانگین معدل و موفقیت تحصیلی بالاتری بودند (۲۵).

شرکت کنندگان در این مطالعه معتقد بودند که حس رقابت جویی در دانشجویان فعلی نسبت به گذشته تفاوتی ندارد. یکی از مولفه های موثر بر انگیزش تحصیلی دانشجویان حس رقابت جویی است (۲۶). نتایج مطالعه ی یوسفی مشعوف و سعیدی جم نیز نشان داد که دانشجویان جدیدالورود پزشکی همدان علاقه و انگیزه کمتری نسبت به دانشجویان قدیمی در کسب نمرات بهتر در علوم پایه داشتند (۲۷).

طبق نظر اعضای هیات علمی شرکت کننده در این تحقیق، فقط ۴۱/۸۴ درصد از دانش آموختگان پزشکی مهارت بالینی کافی برای طبابت مستقل را دارند. با توجه به ارتباط تنگاتنگ و مستمر توانمندی و مهارت های بالینی پزشکان با سلامت افراد جامعه، به نظر می رسد که این میزان مهارت بالینی برای پاسخ گویی به نیازهای جامعه، چندان مطلوب نیست. نتیجه ی مطالعه ی طاهر نژاد و جاویدان با عنوان ارزیابی پیشرفته عملکرد بالینی دانشجویان پزشکی: چالش ها، روش ها و رویکردها نشان می دهد که ارتقای ارزیابی های عملکرد در سطح محلی یا ملی موضوعی پیچیده می باشد و نیاز به زمان، همکاری، منابع و تلاش های اساسی و قابل توجه دارد. به هر حال اگر ما اطمینان داریم که کسب توانمندی بالینی، کیفیت مراقبت از بیمار را ارتقا می دهد، بنابراین هزینه آن را نیز باید بپردازیم. آنچه که امروز مورد نیاز می باشد، ارزیابی آنچه فراگیرنده در هنگام طبابت واقعی، انجام می دهد و چگونگی کاربرد و تلفیق دانش کسب شده در علوم پایه و بالینی در مراقبت از بیمار می باشد. در حالی که بسیاری از دانشکده های پزشکی به سوی ارزیابی عملکرد در موقعیت های شبیه سازی شده حرکت کرده اند، فقط تعداد کمی از دانشکده های پزشکی بر موضوع انجام ارزیابی عملکرد در فعالیت بالینی

حل مشکلات ممالک در حال توسعه کافی باشد. دانش آموختگان و دانشجویان بایستی قدرت شناخت، تجزیه و تحلیل و استنتاج مسایل و مشکلات رشته ی تحصیلی خود را کسب نمایند. آن ها هم چنین باید با آرایه ی پروژه های تحقیقاتی مناسب برای رسیدن به جواب سوالات و حل مشکلات اقدام نمایند (۲۰). نتایج تحقیق اعلائی و اعظمی نشان داد که مسوولین بایستی با برنامه ریزی دقیق و صحیح، بین کلاس درس و دستگاه اجرایی پلی مطمئن و پرجاذبه ایجاد نمایند و با نظارت دقیق، دانشجویان را به سمت تحقیق سوق دهند (۲۱). در پژوهشی به منظور تعیین میزان فعالیت های تحقیقاتی دانشجویان در آلمان، گزارش شد که تعداد زیادی از دانشجویان پزشکی فعالیت تحقیقاتی را به صورت قسمتی از تکالیف خود در دوره دکتری با جدیت کامل انجام می دادند و اغلب از نتایج هر تحقیق مقاله منتشر می شود و یک پوستر یا سخنرانی شفاهی نیز به ازای هر دانشجو وجود داشت (۲۲). در پژوهش دیگری در آلمان به منظور تعیین سهم پژوهش های دانشجویان پزشکی در انتشارات پزشکی مدلاین، گزارش شد که نتایج پژوهش ۶۶ درصد از دانشجویان پزشکی، در یک متن منتشر شده در مدلاین وجود دارد (۲۳). تشویق و ایجاد انگیزه جهت انجام فعالیت های پژوهشی دانشجویی تا اندازه ای می تواند کمبود پزشکان محقق را پاسخ گو بوده، به کشورهای در حال توسعه کمک نماید تا در عرصه ی سلامت به پژوهش های مناسبی دست یابند (۲۴).

بر اساس نظر اکثر اساتید شرکت کننده در این مطالعه، درخصوص وضعیت نمره های دروس نظری، وضعیت نمره های دروس عملی، میزان مشارکت در یادگیری دروس عملی، میزان ماندگاری مطالب تئوری دروس تخصصی پزشکی، تصمیم گیری مستقل تشخیصی و درمانی، حضور مرتب و طبق برنامه در بخش های بالینی، حسن رابطه با بیماران و تلاش برای موفقیت در آزمون های جامع بین دانشجویان فعلی و دانش آموختگان سال های قبلی تفاوتی وجود نداشت. مطالعه قوام

پژوهشی در دانشجویان فعلی بیشتر شده است، ولی میزان علاقه برای حضور در کلاس درس نظری، علاقه به انجام تکالیف آموزشی، احساس مسوولیت در انجام امور محوله، میزان مهارت در انجام فعالیت های کلینیکی و اخلاق اسلامی، دانشجویی و حرفه ای دانشجویان فعلی نسبت به دانشجویان سابق بدتر تا بسیار بدتر شده است. هم چنین از دیدگاه اعضای هیات علمی مهارت بالینی دانش آموختگان پزشکی برای انجام طبابت مستقل چندان مطلوب نبوده است. از این رو توصیه می شود با اعمال تغییرات لازم در محتوا و ساختار برنامه ی درسی رشته ی پزشکی و هم چنین بهبود شیوه های آموزش و به کار بستن راهکارهای افزایش ایجاد انگیزه در استادان و دانشجویان و توجه ویژه به آموزش مهارت های بالینی، گام های مؤثری در جهت رفع نقایص و بهبود شرایط موجود برداشته شود.

References

- 1- Emamghorashi F, Heydari ST, Najafipour S. Evaluation of effecting factors on educational status of medical students in Jahrom Medical University during 1994- 2003. *JBUMS*. 2010; 12 (Suppl.1): 40-45.
- 2- Schuwirth LW, Van der Vleuten CP. Challenges for educationalists. *BMJ*. 2006; 333(7567): 544-6.
- 3- Safdari Dah Cheshmeh F, Del Aram M, Parvin N, Kheiri Soleiman N, Frozandeh N, Kazemian A. Factors affecting in academic achievement of students from view point of students and teachers in Nursing and Midwifery School, Shahr-e-Kord University of Medical Sciences in 2004. *JSKUMS*. 2007; 9 (3): 71-7.

واقعی از طریق رویکردهای مشاهده مستقیم یا از طریق استفاده از اندازه گیری های غیرمستقیم از قبیل کارپوشه (Portfolios)، تاکید دارند (۱۲). در پاسخ به افزایش تقاضای جامعه برای پاسخ گویی و مسوولیت پذیری بیشتر، نیاز است با سرعت بیشتری برنامه های مبتنی بر توانمندی طراحی و ساخته شود و ارزیابی دانشجویان بیش از گذشته به روش های واقعی نزدیک تر گردند، تا اینکه نشان دهند آیا دانشجو واقعا قادر خواهد بود طبابت را در عمل انجام دهد. برای این منظور نیاز است فرآیندهای ارزیابی، علم چگونگی استفاده از ابزارهای در دسترس و روش ها یا استفاده از آنها برای ارزیابی طیف پیامدهای یادگیری به درستی درک شوند (۲۲).

نتیجه گیری

با توجه به یافته های این تحقیق، اگرچه اشتیاق به شرکت در آزمون تخصصی و انجام فعالیت های

- 4- Lake FR. Teaching on the run tips 9: intraining assessment. *Med J Aust*. 2005; 183(1): 33-4.
- 5- Motlagh ME, Elhampour H, Shakournia A. Factors affecting students' academic failure in Ahvaz Jundi Shapur University of Medical Sciences in 2005. *IJME*. 2008; 8 (1): 91-9.
- 6- Motalebnejad M, Bijani A, Isapour R, Ghanbari M. Educational status of dental students at clinical course in Babol Medical University attended during 1993-96. *JBUMS*. 2003; 2(2): 7-11.
- 7- Motalabi azar A, Bijani A, Isapour R, Ghanbari M. Educational status of dental students at clinical course in Babol Medical University attended during 1993-96. *JBUMS*. 2004; 5(Suppl 2): 7-11.

- 8- Sadeghi M, Bagherian A. Dentistry Students' Educational Status in Iranian Medical Universities: Faculty Viewpoints. *IJME*. 2013; 12 (10):721-730.
- 9- Tamannaifar M.R, Sedighi Arfai F, Salami Mohammadabadi F. Correlation between emotional intelligence, self-concept and self-esteem with academic achievement. *Iran J Edu Strategies*. 2010 Fall; 3(3): 121-6.
- 10- Qracheh Daghi M. The psychology of self-esteem. Tehran: *Nokhostin Publisher*; 1993.
- 11- General Medical Council. Tomorrow's Doctors: Recommendations on Undergraduate Medical Education. London: *GMC*; 1993.
- 12- Tahernezhad K, Javidan F. Advanced assessment of medical students' clinical performance: challenges, methods and approaches. *SDME*. 2008; 5:58-70.
- 13- Roudbari M, Ahmadi A, Ebadi Fard Azar F. Determination of the effective factors on the educational progress of the students of Tehran University of medical Sciences in 88-89. *Teb & Tazkieh*. 2012; 19(3):37-48.
- 14- Esmaeili M.R, Abazari H, Mohammadi Kenari H. Comparison of Medical Students' and Pediatric Residents' Practices in Medical Records at Amirkola Children Hospital. *JBUMS*. 2010; 12(Suppl. 1): 106-111.
- 15- Kahooei M, Askari Majdabadi H. The quality survey of medical students and assistants practice in history taking and physical examination of patients. *Koomesh*. 2002; 3 (1):45-52.
- 16- Motallebnejad M, Madani Z, Ahmadi E, Hosseini SR. The viewpoints of dentists graduated from Babol dental school about their professional capability. *IJME*. 2005; 5(2): 149-54.
- 17- LCME Liaison Committee on Medical Education; 2003. Available from: <http://www.lcme.org>.
- 18- Drummond JR, Duguid R. Student drop-out from UK dental schools. *Br Dent J*. 1997; 182(9): 347-9.
- 19- Sadeghi M, Bahgerian A. Postgraduate Aspiration in Dental Students at Rafsanjan University of Medical Sciences. *JRUMS*. 2013; 12 (2):103-114.
- 20- Rezaeian M, Molla Abbasi MH, Mohammad Haghighi M, Sharifirad GH, Hadavi M. A survey on the knowledge, attitude and practice of medical and dental students of Rafsanjan University of Medical Sciences on research. *HSR*. 2011; 7(6): 726-736.
- 21- Alaei M, Azami O. Attitude of students to prevent interruption in Ilam University of Medical Sciences in 2001. *Journal of Ilam University of Medical Sciences*. 2004; 12(1-2): 39-44.
- 22- Altunbas A, Cursiefen C. Research activities of medical students in Germany using as an example the Wurzburg University Clinic. *Dtsch Med Wochenschr*. 1998; 123(20): 617-20.
- 23- Cursiefen C, Altunbas A. Contribution of medical student research to the Medline-indexed publications of a German medical faculty. *Med Educ*. 1998; 32(4): 439-40.

- 24- Fallah M, Hooshmand B, Joneidi J, Shamsaei F, Basharian S. Knowledge, attitude and research capability of professional medical and dental Ph.D. graduates of Hamedan University of Medical Sciences. *IJME*. 2005; 5(2): 129-37.
- 25- Ghavam M, Poormalek F, Imani V. Effects of dentistry students' employment on their academic success 2003-2004. *JIDA*. 2005; 17(1): 104-12.
- 26- Dehbozorgi GhR, Mooseli HA. A survey on dropout risk factors among medical students, Shiraz Medical University, 1999. *JBUMS*. 2003; 5(2): 74-8.
- 27- Yousefi Mashoof R. and Saeedi Jam M. Study in quality of education status of medical students in basic sciences courses Hamadan University of Medical sciences 1989-94. *Teb & Tazkieh*. 2002; 45: 21-16.

An Assessment of Medical Students' Educational Status from the Viewpoint of Faculty Members at Tabriz University of Medical Sciences

Dehghani Gh¹, Pirir M²

¹ Student of Curriculum Development, School of Psychology & Educational Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran

² in Curriculum Development, Assistant Professor, Department of Educational Sciences, , School of Psychology & Educational Sciences, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran

Corresponding Author: Dehghani Gh, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran.

Email: Ali_1018@yahoo.com

Received: 19 Aug 2013 ***Accepted:*** 15 Dec 2013

Background & Objective: Considering the role of universities in specialist training, evaluation of educational status and awareness of weaknesses and strengths of educational process, design and implementation of appropriate programs is necessary. The aim of this study was to compare academic achievement of present medical students with graduates from the viewpoint of faculty members of Tabriz University of Medical Sciences.

Materials and Methods: This descriptive cross-sectional study was conducted in 2013. The information was collected by a valid and reliable questionnaire that was completed by 140 eligible faculty members employed in the Faculty of Medicine. The questionnaire was designed to compare educational status of present medical students with that of the graduate students. Data were analyzed using descriptive statistics, independent t-test, One-way ANOVA and Spearman Correlation coefficient.

Results: More than 50% of the faculty members stated that the medical students' interest in attending classes, student responsibility, clinical skills, and medical professionalism were between worse to much worse than before, but students' tendency to participate in specialty exams and to embark on research activities was between better to much better. Moreover, most participants believed that there was no difference between current students and graduates in other variables. The participants believed that about 42% of medical graduates had enough clinical skills for independent practice. Spearman's correlation coefficient showed a positive significant correlation between years of service of faculty members and their views about medical students' clinical skills necessary for independent practice ($r=0.529$, $p=0.000$).

Conclusion: Although aspiration for participation in postgraduate entrance exams and research activities has increased, in general the educational status of medical students has not improved over the years. According to the viewpoints of faculty members, medical students' clinical skills necessary for independent practice were not satisfying.

Keywords: Faculty members, Medical students, Viewpoint, Professional ethics, Skill